

Průvodce po rukopisných fondech v České republice. I. Rukopisné fondy zámeckých, hradních a palácových knihoven. Red.: M. TOŠNEROVÁ. Praha, 1995. 208 l. – **II. Rukopisné fondy archivů v České republice.** Red.: M. TOŠNEROVÁ. Praha, 1998. 340 l. – **Bibliotheca Strahoviensis.** Praha, 1995– Red.: E. G. ŠIDLOVSKÝ O. PRAEM., P. R. POKORNÝ (1996-tól J. PÁŘEZ).

A Csehszlovák Tudományos Akadémia 1953-ban bizottságot hozott létre az (akkori) ország kisebb gyűjteményeiben fellelhető kéziratok regisztrálására, tudományos feldolgozására. A bizottság székhelye természetesen Prága volt, és a hamarosan meginduló felmérés is sejthetően a cseh–morva–sziléziai országrészre koncentrált, a háborítatlanul fennmaradt kastélykönyvtárakra. (Nyilvánvaló, csak viszonylagos háborítatlanságról beszélhetünk, mert a gyűjtemények mintegy kétharmadát elszállították eredeti őrzési helyéről, és amint Csapodi Csaba már 1958-ban megemlítette a *Magyar Könyvszemle* lapjain, hetven könyvtárban helyezték el, integritásukat azonban megőrizték.) A két évtizedes munka során feldolgozott anyagot a '80-as években revízióknak vetették alá, majd 1990–94 között regisztrálták a korábban feldolgozatlan gyűjtemények kéziratait is. A munkálatok eredményét immár a Cseh Tudományos Akadémia kezdte közzétenni 1995-ben.

A sorozat első kötete a kastélyok, várak és városi paloták gyűjteményeinek útmutatója. A kastélykönyvtárak felügyeletét és szakmai irányítását a prágai Nemzeti Múzeum Könyvtára látja el, sőt két egyházi intézményét is, a kromeříž/kremsieri püspöki kastélyt és a Máltai Lovagrend prágai nagyperjelségének könyvtárát, ezért az utóbbiak is bekerültek a kalauzba, valamint – feltehetően a teljesség érdekében – a Lobkovic család roudnice/raudnitzai könyvtára, amely egyébként a Klementinum-ban kutatható. A kötet, amelynek bevezetője németül és angolul is olvasható, 226 könyvtár leírását tartalmazza az egykori őrzési helyek alfabetikus rendjében, mai őrzési helyükről a

kiadvány hallgat, csak a múzeumi könyvtár szolgálhat információval. Az egyes tételek a következő rendben épülnek föl. A kastély nevét a fellelhető kéziratok száma követi. Nem ritka az olyan gyűjtemény, amely egyetlen kézirattal rendelkezik, a legnagyobb a Lobkovic könyvtár a maga 677 kötetével. Ezután a kéziratok időköre következik a legrégebb és legújabb datálható kézirat alapján. Az utóbbi akár 20. századi is lehet, a részletezés során azonban már csak az 1850 előtti darabokról adnak számot a kötet munkatársai. Jelzik a kéziratok nyelvi megoszlását, majd röviden ismertetik a könyvtár történetét. Ezt követi a gyűjtemény anyagának tematikus jellemzése néhány címszó segítségével. A tematikus ismertetés után az összes középkori kézirat, és a feldolgozók számára érdekesebbnek tűnő újkori kéziratok rövid leírását kapjuk (szerző, cím, datálás, jelzet, esetleg possessor). A gyűjtemény-leírás utolsó pontjában a rá vonatkozó bibliográfiai tételeket találjuk. A könyvtárak leírását tárgy- és névmutatók teszik teljessé. A kötetet közel harminc fekete-fehér képtábla zárja, nem túl jó minőségű reprodukciók néhány kódexről, viszont annál szebb archív felvételek húsz könyvtárbelsőről. A kastélykönyvtárak felügyeleti szervük, a Nemzeti Múzeum Könyvtára segítségével kutathatók. Itt őrzik inventáriumaikat, amelyek alapján a kutató bekeríthet Prágába kéziratokat, illetve a Múzeum közvetítésével jelentkezhet be egy-egy gyűjteménybe. Petr Mašek vezetésével megkezdődött az inventáriumok számítógépre vitele, olyan programmal, amely a lehető legrészletesebb lekérdezhetőséget biztosítja.

A sorozat második része 101 archívumból mintegy 22 000 tételt, köztük 2400 kódexet regisztrál, eltekintve természetesen a levéltári jellegű anyagtól és a személyi fondok kéziratától, mivel ez utóbbiakat J. Hanzalová már 1995-ben publikálta (*Soupis osobních písemných pozůstalostí a rodinných archivů v České republice*). A kéziratok feltárása az 1970-es évek végén kezdődött a helyi levéltárosok adatközléseivel, majd a kalauz munkatársai 1996–97-ben véglegesítették az adatokat autopszia

alapján, legalábbis a középkori darabok esetében. A kötet felépítése megegyezik a sorozat első darabjával. A gyűjtemények alfabetikus rendben követik egymást, és az egyes tételek leírásában sincs eltérés a korábbiaktól, egyetlen változtatás kivételével. Nem adják meg, az anyag jellegeből következően valószínűleg nem tudják megadni a kéziratok pontos számát, hanem egy csillaggal jelzik, ha a levéltárban 100-nál kevesebb, kettővel, ha 100 és 500 közötti a kéziratok száma, a három csillagos levéltárak pedig 500-nál több kéziratot őriznek. (Mint a kastélykönyvtáraknál, itt is megjegyzendő, hogy medieviszták számára nem okvetlenül a legnagyobb gyűjtemények a legbecsesebbek, mivel a nagy archívumok kézíratainak zömét 16–19. századi darabok adják.) A kötetet mutatók és fekete-fehér reprodukciók zárják.

Hungarica-kutatók számára a sorozat eddigi darabjai nem sok újdonsággal szolgálnak. Emeltetésre méltó a Kromeříž/Kremsierban őrzött 14. századi biblia, amely a 15. század közepén a győri minoriták tulajdonában volt (I. Csapodi: *Bibliotheca Hungarica II.* Bp. 1993. 1947. sz.). Apponyi Balázs (17. sz.) verseinek kéziratát Mnichovo Hradiště-ben őrzik, a Waldstein könyvtárban. (A gyűjtemény 1921-ig a duchcov/duxi kastélyukban volt elhelyezve, ahol nem kisebb híresség gondozta a köteteket a 18. század végén, mint Dux és a világ legismertebb könyvtárosa, Giacomo Casanova.) A žluticei levéltár állományából érdekes lehet Hermann Nostitz tábornok naplója az 1848–49-es magyarországi hadjáratról, a prágai állami levéltár

anyagából – noha nem hungaricum – E. E. Waldstein naplója 1735–46-ból a Collegium Germanicum Hungaricumban töltött tanulóéveiről. A cenzusból nem derül ki, de nagyon valószínű, hogy a morvaországi – olmützi, kremsieri – gyűjtemények figyelemreméltó magyar vonatkozású anyagot őriznek. Ez a Nemzeti Múzeum adatbázisának elkészülte után viszonylag könnyen áttekinthető lesz.

A hungarica-feltárás tekintetében megint csak nem túl fontos, de szép új évkönyv-sorozatot indított a strahovi könyvtár. Első kötete 1995-ben jelent meg, miután a gyűjtemény visszakerült a Premontrei rend tulajdonába. Az évkönyv eddig megjelent kötetekének első harmadát Strahovval és a többi, jórészt cseh premontrei kolostorral foglalkozó tanulmányok teszik ki, „Monasterialia” címmel. „Ex bibliotheca” a címe az évkönyv következő egységének, amely főlvállalva elődjének, a húsz évfolyamot megélt *Strahovská knihovna*-nak tematikáját, irodalomtörténeti, textológiai, nyomdászattörténeti stb. tanulmányokat közöl. Az évkönyv utolsó harmadában rövidebb közleményeket, recenziókat olvashatunk. Az utóbbiak kivételével minden tanulmány német/angol nyelvű rezümével jelenik meg. Az igényes kiállítású, színes borítóval megjelenő évkönyv eddig egyetlen magyar vonatkozású tanulmányt közölt, P. Matovčík összefoglalását a leleszi premontrei kolostor korai történetéről (2/1996. 7–32).

FÖLDESI FERENC

Hibajavítás

A *Magyar Könyvszemle* 2000. 3. sz. 397–398. lapján az 1. és a 3., valamint a 2. és a 4. kép nyomdatechnikai hiba miatt fölcserélődött. A képekhez tartozó szövegek sorrendje változatlan.

A kiadásért felel az Argumentum Kiadó igazgatója

Megjelent 11,08 A/5 iv terjedelemben

HU ISSN 0025–0171

Nyomta az Argumentum Kiadó Nyomdaüzeme

Felelős vezető: Roznai Zoltán